

IZR. TANÜGYI ÉRTESEITŐ

Felelős szerkesztő: ÓZER ZSIGMOND.

Megjelen havonként egyszer. — Kiadja az „Orsz. magy. izr. tanító-egyesület. —
Előfizetési ár: Nem tagok számára egész évre 2 frt. — Az egyesület tagjainak díjmentesen
jár. — Az előfizetési példák és tagsági díjak Tolnai J. Béla egyleti pénztárhoz VII.,
Óvoda-utca 5. szám alá küldendők. — Szerkesztői iroda: VII., Klauzál-utca 4. sz.

Tartalom: Árva-alapunk. — Ujból a Gabel-Spitzer-féle olvasókönyv. Irta: J. L. F. —
Neveléstani alapelvek a biblia és a talmudban. Irta: Singer Izráel. — Az erkölcsi
érvék fejlődése a gyermeknél. A Revue pedagogiqueból fordította: Stern Mór. — Gyász-
ünnepély. — Halálozás, — Irodalom. — Egyleti élet; jegyzőkönyv, gyűjtéskimutatás
és tagdíj-nyugtázás. — Vegyesek. — Hirdetések.

Árva-alapunk.

Midőn most öt hónapja gyűjtő-íveinket kibocsátottuk s árváink érdekében hitsorsosaink áldozatkészségére appelláltunk, nem minden aggodalom nélkül indítottuk meg az országos mozgalmat. Hiszen nem tudhattuk, vajjon lesz-e fogantatja felhívásunknak vagy sem, esdő szavunk fog-e viszhangra találni a magyar zsidóság szívében, vagy a pusztában elhangzó szó marad-e? Az esetleges balsiker pedig a szent ügynek a napirendről beláthatatlan időre való levételét jelentette volna nemcsak, hanem a zsidó tanítóságot egy népszerűtlen, a zsidóság rokonszenvével nem dicsekedhető testületnek tüntette volna fel. Némelyek a kudarcból azt is magyarázták volna ki, hogy a zsidó népiskolának nincs jövője, hogy nem gyökeredzik a zsidóság talajában, s hogy az áramlatnak, mely másfél évtized előtt iskoláinkat elsodrassal tenyegette, a beállott kedvezőtlen társadalmi viszonyok gátat vetettek ugyan, de hogy azoknak elmúltával — a mint azok nagyrészt tényleg el is múltak, — ujból fogja hullámaint a zsidó felekezeti védbástyái ellen zúdítani.

Hála Istennek, az eddig elért eredmény, a mint az a közzétett kimutatásokból kitetszik, az aggodalom alaptalan volta mellett tanúskodik. Sőt határozott sikert konstatálhatunk. Messze vagyunk ugyan még attól a céltól, melyet heves képzeletűek kitűztek magoknak s elérni remélnek; de annyit minden bizonynyal elértünk, hogy már a közel jövőben néhány özvegynek számottevő nevelési segílyt nyújthatunk, vagy egyes árvákat egy-egy tanítónál elhelyezhetünk. A felekezeti iskola eszméje pedig el nem homályosodva és tiszta fényében került ki az akzióból. Alig hogy szívünk óhaját előadtuk, árváink érdekében felemelt szavunk elhangzott, már is községek, Chevrák, nőegyletek, és számosak az értelmiség s a középrendűek köréből vagy az árva-alap javára egyszer s mindenkorra adakoztak kisebb-nagyobb összegeket, vagy — egyesületünk egyéb céljait támogatók — pártoló tagokul léptek egyesületünkbe. Ujabban két község adta jelét a szent ügy meleg pártfogásának: a pesti s a nagy-beckereki. A pesti izr. hitközség, mely egyesületünket vagyunk kezelése által már eddig is örök hála kötelezte, a kitűzött cél üdvös voltát méltányolván, árva-alapunk javára egy tetemes összeget szavazott meg, a mint az a következő levélből kitűnik, a melylyel egyesületünket megtisztelte:

Az orsz. izr. tanítóegyesület tek. Elnökségének

helyben.

Megfelelve a tek. Elnökség által kibocsátott és hozzánk is eljutott körlevélnek, van szerencsénk választmányunk azon határozatáról értesíteni, hogy a pesti izr. hitközség, tekintettel a célba vett izr. tanítói árva-alap üdvösségére, az alap megalkotásához 500 azaz ötszáz o. é. frttal járúl oly módon, hogy ez összeg 1891-től kezdve öt 100 frtos évi részletben fog a hitközség pénztáránál folyóvá tétetni.

Az a kívánságunk, hogy hitközségeink, úgymint a zsidó tanügy barátai és pártfogóinak áldozatkészsége az egyesületet azon helyzetbe jutassa, hogy a kitűzött nemes cél általa elérhető legyen.

Hitrokoni üdvözlettel

Budapest, 1891. október 11-én.

a pesti izr. hitközség előljárósága:

Goldziher, titkár.

Wahrmann Mór, elnök.

Ehhez méltóan sorakozik a nagy-becskerei hitközség nemes elhatározása, melyről a következő hivatalos tudósítást vettük:

Tekintetes Elnök Úr!

Hitközségünk előljárósága f. hó 7-én tartott ülésében elhatározta az izr. tanító-egyesület a tanító-árvaház ügyében kifejtett törekvését támogatni; mi célból a hitközség, mint alapító tag, az egyesületi tőkéhez 50 frttal járúl és felkérte az izr. tanító-testületet, hogy a helybeli hitk. tagok közt az árvaház javára adományokat gyűjtsön.

Midőn erről a t. Elnökséget értesíteni szerencsém van, ígérem, hogy a gyűjtés eredményéről tudósítani fogom és maradtam stb.

Nagy-Becskereken, 1891. október hó 11-én.

Löffler Jónás, hitk. titkár.

A zsidó tanítóság a rokonszenv ezen lélekemelő nyilatkozatait szives tudomásul veszi. Erőt s lelkesedést merít azokból eszményi céljainak követésére, a haza s felekezete iránti kötelességeinek teljesítésére, s lesz rá gondja és módja, hogy jötevői iránt a hála érzelmeit ünnepélyesen is fejezze ki. Ó.

Újból a Gábel-Spitzer-féle olvasókönyv.

Irjak? ne irjak? Ezt a kérdést latolgattam egy darabig, a mint megtudtam, hogy e könyv alól, a melylyel érdemetlenül akkora hűhót csaptak, kihúzták a ponyvát. Kihúzták pedig magok azok a hirneves orthodox rabbik, a kik elébb kanonizáltak volt. Irjak-e még ezután is, hogy immár magok a patronusai megtagadták tőle a létjogot? Kell-e még ítéletet mondani egy könyvről, melyet már halálra ítétek azok, a kik megrendelték?

Igenis, irok. Egyszerűen azért, mivel a rabbi urakat én paedagogiai ügyekben nem ismerem el auktoritásoknak. S valamint az ő előbbeni felmagasztaló ítéletük nem fokozta előttem a Gabel-Spitzer-féle olvasókönyv becsét egy mákszemnyivel sem: úgy most utólag az a körülmény, hogy a rabbi urak véleményüket visszazítták, nem képes a könyvet az én szememben devalválni. A szerző urak, a kik szakférfitői önéretüket megtagadva, egy tisztán paedagogiai kérdésben rabbiktól kértek fölülbirálatot, megérdemelték ezt a kudarcot. De, mondom, az ő álláspontjuk nem az enyém. Én tehát olvasókönyvüket a rabbi urak vélekedésétől függetlenül fogom megítélni, én az egész skandalozus történetet olybá tekintem, mintha meg sem történt volna.

E legújabb paedagogiai areopágnak csupán egyik tagjával, főtisztelendő Kuttna Salamon, kismártoni kerületi főrabbi úrral, akarok még előbb egy kis ügyet elintézni. Ez az úr Gábel Jakabhoz intézett ajánlatában egyebek közt ezeket mondja: „És ime, a kik elébb ilyen munkát végeztek (olvasókönyveket írtak zsidó iskolák számára), vézszel voltak viselősek s hazugságot szűltek. Te pedig s a te híveid iparkodtatok a művet minden salaktól és minden szennytől megtisztítani. Bölcsék és jóságosak voltatok, midőn a zsenge tanulóifjúságot istenfélelemre, hitre, minden jóra és hasznosra oktattátok stb.“*)

Ennek a jó úrnak azt kívánom megjegyezni, hogy egy „hirneves“ férfiútól, a noblesse oblige-féle elvnel fogva, méltán elvárhatná az ember, hogy ítéletében legyen szerényebb és kevésbé kihívó, hogy tudjon egy munkát objektíve, önmagában megítélni és ne más munkák becsméréssel, mert különben kiteszi magát annak a gyanúsításnak, hogy ez a kritika nem is komoly meggyőződése, hanem közönséges vásári reklám, a mely tudvalevőleg mindig gyalázza, piszkolja másnak a portékáját és egekig magasztalja a magáét. Elvárhatná továbbá az ember az ilyen hirneves férfiútól azt is, hogy legalább rosszaló ítéletét, melylyel a megelőző olvasókönyveket sujtja, erősítse meg okokkal, bizonyítékokkal, mert az így dogmaként felállított vélemény jóllehet imponál (vagy ha nem is, hát legalább használ) Gábel uraiméknak, de biz más emberfia rá sem hederít ebben a mai világban, a mely annyira híjával van a dekretált tekintélyekben való vakhitnek. Ez a mai világ azt a körülményt, hogy a főtisztelendő úr az ő becsmélő vélekedését egy árva szóval sem okolja meg, még valahogy arra találná magyarázni, hogy a főrabbi úr azokat a „vézszel viselős és hazugságot szűlő“ olvasókönyveket nem is ismeri, soha a színüket se látta. Ennyit Kuttna főrabbi úrnak. És most rátérek a tulajdonképeni tárgyamra.

A Gábel-Spitzer-féle olvasókönyv orthodox iskoláknak van szánva; ezt nyilvánvalóvá teszi az a körülmény, hogy „több hirneves orthodox rabbi megbízásából készült“ s ugyancsak orthodox rabbik bíralták fölül s adták rá az áldást. Én alaposan átnéztem ezt a könyvet, de sehogysem tudtam nyomára akadni azoknak az ismertető jeleknek, a melyek azt orthodox olvasókönyvvé minősítik. Igaz ugyan, hogy felekezeti életünkben egyáltalán fölötté bajos az orthodox meg a neolog fogalmakat defineálni. De a gyakorlatban mégis csak kieroszakoltak bizonyos fikciózus megkülönböztető jeleket, jelesen: az orthodoxok a Schulchan-áruch alapján állóknak mondják magukat, a neologokról pedig az orthodoxok azt állítják, hogy nem állanak e könyvben foglalt tanok alapján. Továbbá a templom berendezése és a lithurgia körül állítottak fel orthodox hitfeleink bizonyos különbségeket. Ez az alkalom persze nem arra való, hogy azt feszegessük, ha helyes vagy helytelen-e ez a megkülönböztetés. Am tegyük fel, hogy ez a kriterium elfogadható. De kérdés, mennyiben jön ez a disztinkció a szóban lévő olvasókönyvben kifejezésre? kérdés, mennyiben jöhet egyáltalán kifejezésre népiskolai olvasókönyvben? Az én nézetem szerint „orthodox“ vagy „neolog“ olvasókönyv már magában véve képtelenség. Az olvasókönyvet elűtjük tulajdonképeni rendeltetésétől, ha efféle zabhegyzések és szörszálhasogatások szolgálatába akarjuk szerződteni. Az olvasókönyvnek sokkal fontosabb feladata van. A zsidó felekezeti olvasókönyvnek az a rendeltetése, hogy vele avassuk és vezessük be a gyermeket a zsidó nép szellemébe. S mivel a zsidó nép szelleme — mint minden más népé is — irodalmában nyilvánul, irodalmában van deponálva: a zsidó felekezeti olvasókönyv célját helyesebben úgy is formulázhatjuk, hogy segítségével vezetjük be a gyermeket a zsidó nép irodalmába. Ez tiszta sor. Mivel pedig az orthodoxoknak nincsen más irodalmuk, vagy legalább a tanulóknak

*) Az ajánlólevél héber szövegének *hű* fordítása. A szerző urak ez ajánlóleveleket szintén adják magyarul is. De ennél szabadabb fordítást nem egyhamar láttam. J. L. F.

alkalmas más irodalmuk, mint a neologoknak; mivel a Pentateuch, a próféták, a szent iratok, a Talmud stb. csak úgy irodalma az orthodoxoknak, mint a neologoknak: külön orthodox és külön neolog olvasókönyvekről beszélni valóságos nonsens, s a ki ilyen olvasókönyveket készít, az vagy félreismeri az olvasókönyv feladatát a népiskolai oktatásban, vagy pedig a pártoskodás vak buzgalmára spekulál. Tertium non datur.

A mit a szerzők e könyvbe felvettek, hogy vele az „orthodox“ jelzõt kiéremeljék, az nem a zsidó nép szelleme, irodalma, sem az orthodoxoké, sem a neologoké; az összesen abban áll, hogy a kenyérről, burgonyáról, szőlőről stb.-ről szólván, jegyzetbe oda teszik, hogy a zsidó ember milyen áldást mond, ha mennydörög, ha villámlik, ha szivárványt lát, a szabóról szólván megmagyarázzák, hogy mi az a „sátnész“ stb. stb. E dolgok azonban a zsidóság igazi szelleméhez úgy viszonylanak, mint akár az illemszabályok az erkölcsstanhoz. Nehogy félre értsen valaki. Nem arról szólok, hogy kell-e ez áldásokat a zsidó gyermeknek tanítani, nem-e? hanem igenis azt akarom mondani, hogy nem az olvasókönyvbe valók, valamint hogy nem odavalók az illemszabályok sem. Valamint az illendőségre, úgy ezekre az áldásmondásokra is gyakorlatilag, alkalomadtán kell a gyermekeket rákapatni, nem pedig könyvből tanítani, legkevesbbé pedig az olvasókönyvből. Azt akarom továbbá mondani, hogy ezeket az áldásmondásokat tudtommal a neológok sem perhorreszkálják, hogy ezekre az orthodoxoknak semmiképen sincs kizárólagos joguk és szabadalmuk. Ezekkel tehát a szerző uraknak sehogysem sikerült könyvüket orthodox-szá minősíteni, még ha olvasókönyvbe valók volnának is.

Vagy talán azzal hitték a módját megadni, hogy a Midrásból meg a Széfer hajósorból vettek fel számtalan legendát? E könyvek, ez tagadhatatlan, a zsidó irodalomnak igen becses termékei, s mint ilyenek határozottan alkalmazásuk arra, hogy megválogatva az ifjúsággal olvastassuk. Ezt megismerték már azok a „vészszel viselős és hazugságot szülő“ olvasókönyvek is. A régi osztrák, valamint a most használatban lévő Radó-féle olvasókönyvek is vettek fel okkal-móddal az említett könyvekből egyes darabokat, noha ezek az olvasókönyvek nem egyedül és kizárólagosan orthodox iskolák számára készültek. Valamint tehát egyfelől Gábelék fel nem fedezték a Midrást a népiskolai olvasókönyv számára, úgy másfelől a Midrásból vett darabok nem specialitásai az orthodox olvasókönyvnek. A különbség a fentemlített könyvek és a Gábeléké között a Midrásra vonatkozólag csak az, hogy azoknak a szerzői tapintattal kiválasztották a Midrásból azt, a mi zsenge korú iskolások felfogásához és érzelmi világához mért; Gábelék pedig olyan darabokat vettek fel a Midrásból, a melyek elemi iskolai olvasókönyvbe, plane második osztályú olvasókönyvbe úgy illenek, mint — mit is mondjak? — mint egy pár fejezet a „Kritik der reinen Vernunft“-ból. Merem állítani, hogy merőben laikus emberek, ha rájuk bízzák a dolgot, sokkal finomabb érzéssel, a gyermeki természet alaposabb ismeretének a tanusításával jártak volna el, mint ezek az urak. Kemény ítélet, tudom; de hadd igazolják az idézetek. A Midrásból vett olvasmányokban a következő helyek fordulnak elő: „Ne feledd tehát soha, -óh ember, hogy lételedet a szeretetnek és könyörületnek köszönheted (2. l.) — „Visszatükröződése e fény a paradicsom fényének, hol útjában üdülést talál“ (6. l.) — „Ez a szózat — mond Abrahám — volt erős váram a szükség idejében, ez védőbástyám, ha veszély fenyegetett. És most, midőn utolsó útamra készülök, ugyanez a szózat irányozza szememet azon hazára, hol Istenemmel, teremtőmmel ismét egyesülni fogok.“ Erre Jiczchak: Istennek ezen szózata visszhangra talált szívemben és ezt teljes életemen át el is fogja az tölteni. De utódaimra is át fogom származtatni, hogy ők is támaszt leljenek benne küzdelmes földi pályájukon. — És e csodarejű isteni szózat volt egyedüli vigasza és támasza Abrahám és Jiczchak

utódainak mind azon szenvedések, üldözletések közepette, melyeket szent hitükért el kellett viselniük.“ (10. l.) — „A hitetlenek és bálványimádókat különösen vendég- és emberszeretetével iparkodott magához vonzani, hogy szívüket Isten felé irányozhassa.“ (12. l.) — „Igy ismertette meg Ábrahám vendégével a mennyek urát s ily módon oltotta szívébe az isteni hitet, mely aztán ki nem aludt abból, ha e kegyes ember házából eltávozott is.“ (Kicsoda távozott? Ábrahám-e vagy a vendég?) (13. l.)

Idézzek-e még többet is? Folytathatnám akár ívek számra; de azt hiszem, tanítókhöz szólván, ennyi is elég annak a bebizonyítására, hogy olyan embereket, a kik efféléket hét éves gyermekeknek képesek feltalálni, rendőrileg el kellene tiltani az olvasókönyv írásától. A ki életében csak egyszer is tárgyalt kis gyermekeknek olvasmányt, az tudja, hogy pl. ebben a mondatban: „De utódaimra is át fogom származtatni, hogy ők is támaszt leljenek benne küzdelmes földi pályájukon“, — a következőt kell a gyermekeknek megmagyarázni: mi az az utód? mi a származtatni? mi az a támasz? mi az a küzdelmes? mi a pálya (anyagi értelmében)? mi az átvitt értelmű földi pálya? s a földin kívül milyen más pálya van még? — azaz minden szót. Azon fölül még nagyon is kérdéses; hogy e fogalmak egynémelyikét meg lehet-e egyáltalán 7 éves gyermekeknek magyarázni?

S ezért a Midrásért, egy későbbi elmélkedő és bölcselkedő kornak a a termékeért, kellett a kuczkóba számúzni a bibliát s jegyzetbe odatenni, hogy az leányoknak való? azt a bibliát, a mely csupa kézzel fogható szemléletesség, a melynek emberei oly egyszerűek gondolkodásukban, érzeimeikben, impulsusaikban, törekvéseikben, mint maga a gyermek? azt a bibliát, melyet maga az Isten is arra rendelt, hogy vele gyermekeket neveljünk? Csodálatos! Régebben, mikor a zsidók mind orthodoxok voltak, a férfiak olvasták a bibliát, a nők pedig a „Teutsch-Chümesch“-t. A mai orthodoxok megfordítják a dolgot: a fiúknak a kezébe adják a Teutsch-Chümesch-t s a lányoknak a bibliát. Ha abban áll ennek az olvasókönyvnek az orthodox mivolta, hogy a Midrásból s a Széfer hajósorból, egy szóval a Teutsch-Chümesch-ből vett olvasmányokat a biblia fölé helyezi, akkor egy ismeretes mondást variálva, bizvást elmondhatjuk:

Ihr lieben Leute lasst euch sagen:
Die Orthodoxie hat das Judenthum erschlagen.

Különben a Midrás szerzői ingyen sem álmodták hogy kontár könyvgyártók visszaélnék vele. Tehetnek ők arról, hogy egy-egy elmélkedést, értelmezést vagy adomát, a melyet ők felnőttek számára irtak, Gábelék bevisznek az iskolába? Tehet-e valaki Madáchnak szemrehányást azért, mivel egyvalakinek eszébe jut az Ember Tragédiáját az iskolában pertraktálni? Hogy Gábelék e tekintetben miket követtek el, hadd mutassa a következő két olvasmány:

24. Egy kíváncsi rendre utasítása.

Rabbi Josua egyszer egy fiúval találkozott, ki egy betakart tálát vitt a kezében. „Mi van a tálban?“ — kérde a rabbi. — „Ha azt akarnák, hogy mindenki lássa a tál tartalmát, akkor nem fődtek volna be; — felelt röviden az okos fiú; és ezzel tovább folytató útját. — Rabbi Josua szégyenlette e rendreutasítást; de azért belátta, hogy a fiúnak igaza volt. — Ne kívánd azt tudni, a mihez közöd nincsen!

Mi- ennek az elbeszélésnek a veleje? Egy szemtelen fiú lehurogat egy híres, tiszteletre méltó rabbit; s a fiúnak e pimaszságát Gábelék okosnak dicsérik. Ez a legbiztosabb mód, hogy a gondjainkra bízott gyermekeket arczatlanságra és arroganciára kapassuk. Vagy nézzük a következő olvasmányt:

25. Az okos leány.

Rabbi Josua egy forró nyári napon Jeruzsálem környékén egészen ettikkadva egy forrás-hoz ért, melyből egy leány épen vizet meritett. — „Engedd meg, leányom, — szolt a rabbi — hogy korsódból egy kis vizet igyam!“ — „Szívesen, — felelé a leány.“ És miután a rabbi

szomját enyhítette, még szamarát is megitta a leány. — „Köszönöm, leányom, jóságodat, — mondá rabbi Josua. Te ép úgy cselekedtél én velem, mint hajdan ösanyánk, Rebeka, Eliezerrel cselekedett.“ — „Igen, — viszonzá a leány; — én úgy cselekedtem veled, mint Eliezerrel; de te nem cselekedtél velem úgy, mint Eliezer Rebekával, a kinek szívességeért drága ékszert ajándékozott.“

Ime amannak a párdarabja, hogy a leánytanulók is, híjával ne legyenek a szemtelenség ideáljának, hogy nekik is legyen az arroganciában utánzandó példájok. Emez „okos“ vagy helyesebben praktikus leány példájából továbbá azt is tanulhatják a tanulók, hogy soha szívességet ne tegyenek, soha egy korty vizet se adjanak, még egy eltikkadt rabbinak sem, ha csak ennek a fejében ajándékot nem remélhetnek. Mondhatom, drágalátos társaságba került az a szegény rabbi Josua, és kerülnek azok a szegény gyermekek, a kik a Gábel-Spitzer-féle olvasókönyvet használják.

Valóban az ember azt sem tudja boszankodjék-e, vagy nevensen ennek a könyvnek? Azt sem tudja, a tömérdek csodabogár közül melyiket mutassa be ízlelőül? De azt meg nem állhatom, hogy végezetül még a Versek közül ne idézzek egynéhányat. A Peszach című költeményben a hét éves orthodox fiú ekkép elmélkedik:

Egy eszme volt az, mely előre vitt,
Szívünket szebb kor sejtelmei tölték,
Merész lelkünkben lobogott a hit:
Elérjük egykor az ígért földjét. (102. l.)

A Sevuósz címűben a következő versszak van:

Ez az, miért mi bujdosánk,
Ez, mit elértünk végül,
Törvén tévely bilincseit, —
A lélek legszebb kincseit
Nyerők el osztályrészül. (102. l.)

A szerzők megérdemelnék, hogy büntetésül arra ítéljék őket, hogy addig nyugalomba ne mehessenek, míg egy második osztálylyal ezt a „törvén tévely bilincseit“ meg nem értetik.

Hát a következő versszakokhoz mit szól a tisztelt olvasó?

Ne hidd, hogy elmenékszel,
S elbujhatsz álnokul!
Az Úr sujtó csapása:
A lélek furdalása,
Mely üldöz, úz vadul.

S ki csak jót tettél mindig.
Jutalmad ma nyered
S az ég legszebb jutalma:
A szív áldott nyugalma,
Jó lelkiismeret. (103. l.)

A Szukkósz című költemény a hét éves gyermeknek lelki épülésére ezeket mondja:

De soha, soha ne feledjük
Hajléktalanság éveit,
Sok esztendőjét a nyomornak,
Csodás regéjét vándor-kornak,
A sátorok jelképeit.

Oh mert akármily biztos házban
Mindig csak sátrakban lakunk,
Kitéve sorsviszálynak, szélnek,
A múltó, tűnő földi élet
Sátor-lakói maradunk. (104. l.)

De elég! E mutatványok után, nem hiszem, hogy akadna e lap olvasói közül csak egy is, a ki azt állithatná, hogy túlságos szigorúan jártam el a Gábel-Spitzer-féle olvasókönyv megbírálásában.

J. L. F.

Neveléstani alapelvek a biblia és a talmudban.

Irtta: **Singer Izrael**, S.-A.-Ujhely.

(Folytatás.)

Az általános emberszerete're vonatkozólag a midrás (Gen. H. 27 végén) sokkal bővebb tanításokat ad, mint a szentírás rövid mondatai.

Az általános emberszeretnek tényleges gyakorlatát tartalmazó parancsolat így hangzik a talmudban: Táplálják a pogányok szegényeit, látogassanak el betegeikhez és temessék el halottjaikat, mint a zsidókat, a világbéke előmozdítása végett. (Missné darke solaum. L. Hoffmann: Der Schulchawaruch und die Rabbinen über Andersgläubige) Gittin 61.

Ezen valóban általános emberszeretnek tanai Malachi (2. 10) próféta szavain alapszanak: Nincsen-e egy atyánk mindnyájunknak? Éppen így szóltak a zsidók a rómaiakhoz: Oh egek! Hát nem vagyunk testvéreitek? Nem vagyunk-e egy atyának és egy anyának gyermekei (Ros. Has. 19.)

Ezek után világos, hogy tévesen állítják a keresztény paedagogusok, hogy csak a keresztény paedagogia tanítja az általános emberszeretetet. Így dr. Palmer, Evang. Paed. 10.: „Paedagogia csak keresztény talajon lehet, mert csak a kereszténység tette az embert, mint embert, a maga végtelen becsében, a nevelés tárgyává.“ Továbbá, Dittes, Gesch. d. Erziehung 4. Ausg. 20: „Csakis a kereszténység tekinti az egész emberiséget egyetlen egy családnak, melynek tagjai a természettől egyforma joggal és rendeltetéssel birnak, mivel mindnyájan egy Istennek és atyának gyermekei.

Különben nem lehet feladatunk e helyütt hírneves keresztény paedagogusok ama állítását, hogy a modern paedagogia a kereszténység terméke, megczáfolni. Több sajtókészen álló neveléstani munkámban megczáfolhatlanul bizonyítjuk be a biblia és talmudból vett idézetek alapján, hogy a modern paedagogia alaptételei az ó-testamentum s talmudban fölötte gyakran taníttatnak.

A biblia nem parancsolja sehol a szülőknek, hogy szakismeretekre oktassák gyermekeiket, de sok helyen parancsolja meg a „munkálkodást“. Isten maga parancsolta meg Ádámnak és Izrael népének.

50. És vette Ádámot és elhelyezte Éden kertjébe, hogy művelje és őrizze azt. Gen. 2. 15.

51. Hat napig dolgozzál és fejezd be minden munkádat. Exod. 20. 8.

52. Ha kezded szerzeménye után élsz, akkor üdv neked. Zsolt. 128. 2.

53. Ki földjét műveli, jóllakik kenyérrel, ki ürességek után futkos, az esztelen. Sal. péld. 12. 11.

54. Édes a munkás álma, akár keveset, akár sokat eszik. Kohelet 5. 11.

Sőt több bibliai helyből kitetszik, hogy az ifjak a kovács, lakatos, kőfaragó és fazekas mesterségeket tanulták, továbbá, hogy testedző ügyességekkel birtak (I. I. Sám. 18. 40., II. Sám. 1. 18., I Kir. 5. 28., II. Kir. 23. 7., II. Kron. 4. 14. 21. 22.) A biblia Izraelnek, mint egy földművelő népnek osztja parancsait, mint a kinek a földművelés a hivatása.

55. A talmud azonban szent kötelességévé teszi az atyának, hogy fiát az isteni tanon kívül még valamely mesterségre tanítsa, hogy becsületesen keresse meg kenyerét. Kidusin 29.

56. Többre becsülendő az, ki keze munkája után él, mint a jámbor, t. i. mint az, ki csak a vallás dolgaival foglalkozik s ajándékokból él. Barachoth 8.

57. Magasztos a munka, mert becsülést szerez birójának. Nedarim 49.

Az összes talmudbeli tanítók kezük munkája után éltek (Aboth II. 2), holott az összes ókori népek szégyennek tartották a munkát s szolgálkival végeztették azt.

A mondottak elég világosan mutatják, hogy a biblia és talmud tanai értelmében a gyermekeket általános emberszeretetre és munkálkodásra kell nevelnünk, a mint azt a modern paedagogia követeli.

(Folytatása és vége következik.)

V.

Az erkölcsi érzék fejlődése a gyermeknél.

Hátra maradt a minket foglalkoztató tárgynak főrésze. Eddigelé csak az előkészítő mozzanatokról szoltunk, még eddig semmire sem akadtunk, mely a gyermeknél az erkölcsi törvény eszméjét csak sejtetné, mely önönmaga által létezik; a belső kötelezettség érzéke vagyis a szorosabb értelemben vett kötelesség, melyet egy szóval lelkiismeretnek nevezünk. Látjuk ugyan hébe-korba, hogy egy koránért gyermek két-három éves korában, midőn azt hiszi magáról, hogy valami jót tett, felkiáltja: „Azt fogják mondani, hogy jó fiú vagyok!” s hogy oktondiságát abban hagyta, ha azt mondták neki: „Meglátja valaki!” De bármennyire vívmánynak tekintjük a véleménynek emez elfogultságát, melyben csak azon óhaj lappang, hogy szülőinek tessenek: a mások véleménye előtti meghajlás még korántsem egyenértékű ama belső itélettel, mely által az ember azt nyilvánítja, hogy bizonyos cselekedetet magában jónak tart s ennél fogva köteles azt tennie.

Hogyan jó tehát létre, ha egyáltalán létre jó, ez a döntő fordulat az erkölcsi fejlődésben? Hogyan lép az általunk részletezett önző érdekek és rokonszenvi hajlamok helyébe a jónak ama tiszta és elvont eszméje, mely minden egyénben egy belső bírót támaszt? Nem habozunk reá azt felelni, hogy nevelés által; tisztán a nevelés az, mely a gyermekben a természetet támogatva ezt a döntő fordulatot létrehozza.

Bizonyára, ha időt engednénk neki, a gondolkozó tehetség erejénél fogva, támogatva egy hosszú élet tapasztalatai, a szenvedés próbája és iskolája által, a lelkiismeret végre önönmagától képződne s nem szorulna idegen segélyre, hogy idővel megteremtse gyümölcseit. S ezen önkénytes változás szükségképen kell, hogy lehetséges legyen, azon oknál fogva, mivel az emberiség a vadság állapotából kilépvén, az erkölcsiség alapja megvetetett. De nem a saját erejére hagyatott gyermektől lehet józan észszel az eszménység oly magas fokát követelni. Egy korunkbeli hírneves paedagógus azt írja: „A gyermeki erkölcsiségnek nincs semmi alapja; a gyermekek erkölcséje nem más, mint a nagyoké, melyet erejükhöz képest önérdék, rokonszenv, engedelem, vagy önszeretetből utánoznak, soha azonban a kötelesség szigorú érzetéből, melyre határozottan képteleneknek tartjuk.”

Képtelenek, — ha magukra hagyatnak; de ha neveljük őket, — nem!

A nevelés sietteti, gyorsabbá teheti az eszmék keletkezését; kezdeményezheti különösen a gyermeknél a lelkiismeret igazságait, s megkimélheti részben legalább az erkölcsi érzék kínos lassúsággal járó személyes vonatkozásaitól.

Kétségkívül soha sem fognak tökéletes világosságot a gyermek lelkiismeretébe vethetni; de a család vagy az iskola oktatása vajmi jókor plántálhatja lelkébe, a természet által mintegy jól előkészített talajba azokat a csirákat, miket a külső nevelés tovább fejleszt. S ha igaz, a mit tekintélyes oldalról állítanak, hogy t. i. nincs jelesség az emberben, mely már a gyermekkorban meg nem vetetett volna, akkor vajmi kívánatos, hogy ez így is legyen s ne ámítsuk magunkat azzal, hogy az eszményi erkölcsiséget lassanként sugalmazni átültetni lehet; ne is legyen a tapasztalat későn érő gyümölcse, de mintegy átömlése a kifejtett, szerves lelkiismeretnek, mely a megszületendő lelkiismeretbe átültetik.

Idézzünk e tekintetben néhány figyelemreméltó paedagógiai elvet:

„Óhajtandó, hogy a szükségesség eme kifejezése: „kell” a gyermekkel szemben minél előbb felcseréltesse e szóval: „kötelességed.”

„Látunk gyermekeket, kik fogékonyak a jó iránt, benne találván cselekedeteik rúgóit és jutalmát. Az egyik kész örömmel végzi leczkéjét, melyben

egyéb kedvtelést úgy sem találhat mint azt, hogy jól csinálta ; míg egy másik azért nem verte meg társát, ki kártyaházát halomra döntötte, hogy meglehetősen szóljon anyjának : „Úgy-e anyácskám jól cselekedtem?“

Leghatározottabban azonban egy szellemes irónak következő fejtegetése hangzik : „A „kell“ szó oly komplikált jellegű-e, mely további magyarázatot igényel? Semmiképen. A munka mai világában minden nevelés, sőt gondolkodás nélkül ösztönszerűleg s nagyon jókor tanuljuk meg, mi a kötelesség.“

Egyet azonban kifelejtettek e fejtegetésből, t. i. azt, hogy a munka eme világában bizonyos szabályszerű szokások és erényes példák vannak, melyek szinte nevelő hatással bírnak, s ez a leghatékonyabb valamennyi közt.

Az oktatás bizonyára nem téveszti el hatását, feltéve, hogy az egyszerű és a gyermeki felfogáshoz mért. De tartani lehet attól, hogy megérdemeljük azt a szemrehányást, melyet egy író a tanítónak tett, kinek erkölcsi oktatását végig hallgatta : „A hivatalos tanterv kitűnő ; de alkalmas-e egy gyermeket visszatartani, hogy a szomszéd gyümölcsöséből az almát el ne lopja, ha valamely híres egyházi szónok prédikációját előtte felolvassák.“

Nem ! s ne is tartsunk neki erkölcsi prédikációt ; figyelmeztessük kevésbé ünnepélyes hangon, hogy a mely kötelességre őt tanítjuk, mi nagyok azt régebben gyakoroljuk. Részletezzük azt az örömet, melyet érezni fog, ha jót cselekszik : azt a nyughatatlanságot, mi a csinynek rendes kísérője. Dicsérjük, ha jól viseli magát s korholjuk elkövetett hibáiért.

Midőn azonban ilyképen szóval buzdítjuk, ne mulasztjuk el szavainkat tettek és élő példák által támogatni. Az erények személyes gyakorlata révén fogamzik meg a jónak eszméje, valamint a szabad cselekedettel együtt jár a felelősség. Midőn az őt környező embereket mind egy s ugyanazon szabály előtt meghajolni látja, a gyermek tapasztalati úton az élő, hatékony tettekből tanulja meg az általános törvényt.

A mit Marc Aurél a különböző erényekről írt, hogy nagyatyjától tanulta a türelmet, anyjától a jámborságot, atyjától pedig a szerénységet, nem kevésbé áll a lelkiismeretességről is, mely az egyéni erényeknek alapja. Az atya, anya vagy tanító lelkiismeretével való érintkezésből keletkezik minden időben a gyermekek lelkiismerete, ha utóbbiak oly kedvező helyzetben éltek, hogy személyes neveltetésök alatt csak folytatniok kellett első gyermekéveik munkáját.

Akarják-e az ellenpróbát títani, azaz annak bebizonyítását, hogy a nevelésnek hiánya egyértelmű az erkölcsi érzék tehetetlenségével? Elegendő e célból ama könyveket felütni, melyek gyermekbűnökről szólnak. Nem akarjuk az erkölcsi érzéket a gyakorlati erkölcsessel összetéveszteni ; de meg van engedve a fát a gyümölcséről megítélni s erkölcsi állapotot azon cselekmények szerint megítélni, melyekben nyilvánul. Nos hát 1875-ben 9906 javító-intézetekbe elhelyezett gyermek közül 4543 teljesen árva volt ; 154 menházak ápolottjai lettek, tehát minden családi nevelést nélkülöztek. 1518 az utczáról szedett föl, kik a bűn fertőjében nevedtek, 1315 pedig oly szüléktől származott, kik törvényesen el lettek ítélve, tehát erkölcstelen példa hatása alatt álltak. Ugyan mit feleljen az erkölcsbíró az ily korán bűn lejtőjére tévedt bűnösnek, midőn a törvényszék előtt állva azt mondja : „Életemben nem akadtam emberre, ki irántam érdeklődött volna. Már gyermekkoromban odadobattam minden esélynek, s én megbotlottam.“

Számos példát tudnánk még az első nevelésnek a gyermek erkölcsére való nagy befolyásáról felsorolni. De a külső nevelésnek eme hatalma nem zárja ki a természet működését, sőt utóbbi nélkül érthetetlen maradna. A gyermek nem volna különben hajlandó életének első napjától kezdve magát az atyai tekintélynek alávetni, ha ösztönszerűleg a szülék egyéni akaratában a kötelesség általános törvényét nem sejtene, ha félig meddig nem érezné, hogy az atya és anya parancsai súlyt nyernek erkölcsi tekintélyök.

által. Azoknak tévedése, kik az erkölcsi lelkiismeret veleszületettségét és átöröklését tagadják, onnan ered, hogy ők kizárólag a természet művének tulajdonítják, a mi az élet első éveitől kezdve jelenkezik. Lehet-e állítani, hogy a növények nem virágoznak, mivel a virágok csak a fejlődés bizonyos szakában mutatkoznak a kocsányon? Lehet-e azt vitatni, hogy a tébolynak bizonyos formája, példának okáért az öngyilkosság, nem öröklődik át, mivel gyöngéd csirái hosszú éveken át lappangva, „álczázva“ mint az orvosok mondják, csak az élet 40—50-ik évében kitör? Azért, hogy bizonyos körülmények szükségeltetnek az erkölcsi érzék megnyilvánulására, utóbbi nem szűnik meg az emberi faj sajátja lenni. Hogy mily mértékben folynak be természet és nevelés annak megalkotására, azt bajosan lehet meghatározni; mert a kül- és belvilág e kölcsönhatásában sohasem tudhatni pontosan, mennyit ad a gyermek magától s mennyit nyer másoktól.

Bizonyos csupán az, hogy egy életkor sem nélkülözheti, de ne is maradjon erkölcsi művelődés nélkül. Ne várjuk, hogy a szó egyedül szolgáljon nevelési eszközül: a cselekedetek jól többet érnek, s kell is, hogy amaszt megelőzzék.

Bizonyára akadnak gúnyolók, kik különösnek tartják, hogy e piczi rózsás és fehér teremtések előtt, kik első lépéseiket csak botlással teszik meg, egyedül járnai nem is képesek s anyjuk nyakára függesztett ékszerhez hasonlítanak, az önuralom és erkölcsiség magasztos kérdéseit felvetik. A kik azonban tudják, mily lassan fejlődnek a tehetségek, mily hosszú s hozzáférhetetlen, a gyermek multjában rejlő gyökérszalakon függenek az érettkor virágai és gyümölcsei, velünk egyetértve fognak az erkölcsi élet eme homályos rezgésével foglalkozni. Sohasem korai a jövőbeli embert a kötelesség iskolájába bevezetni.

Ime ez az ok, miért nem időelőtti már a bölcsőnél ama felelősségre s erkölcsi kötelességekre gondolni, mik egy napon e kicsike, tudatlan ártatlanságában mosolygó gyermekfejre fognak nehezedni; melynek eszméi s érzelmei csak a szüléknél tapasztaltatnak vissefénye, épúgy mint jobb vagy bal arca szopás alatt, mint a naptól aranyozott baraczk, néhány pillanatra piros marad az őt tápláló anyai kebel érintkezésétől. melyhez az imént simúlt.

(Vége.)

A Revue pédagogique nyomán: *Stern Mór.*

Gyászünnepegy.

Október hó 11-én ע"י"ב megható ünnepegy folyt le a pesti izr. temetőben. Akkor állítottatott fel bold. Deutsch Henrik sírköve, mely egyesületünk kezdeményezéséből közadakozás utján jött létre. Ugyancsak egyesületünk rendezte az ünnepegyt, a melyen a rabbi-szeminárium s a képezde tanári kara s a fővárosi tanítók zöme jelen voltak. Az ünnepegy gyászénekekkel kezdődött, melyet a tanítóképző énekkara Major tanár vezetése alatt énekelt. Schön József egyesületi ellenőr, ki az elhunyt bibliai művének ötödik könyvét sajtó alá rendezte, egy alább egész terjedelmében közölt, sikerült beszédben, a boldogúlt érdemeit méltatta. Ismételt ének után Ózer Zsigmond elnök a megjelenteknek s adakozóknak köszönetet mondott, a követ Isten oltalmába ajánlotta, s a sírt az egyesület gondozásába fogadta. Az emlékkő egy jókora obeliszk csiszolt gránitból, melynek ára a 200 frtot meghaladja. A síratot díszelnökünk Dr. Kohn Sámuel szövegezte. Schön József gyászbeszéde így hangzik:

וְלֹא תִקִּים לְךָ מִצְבָּה אֲשֶׁר שֵׁנָא הָ" אֱלֹהֶיךָ.

„És ne is állíts fel magadnak szobrot, melyet az Örökkévaló Istened gyűlöl.“ M. L. 16, 18.

A szentírás, mely minden szavában tekintetbe veszi az élet szövevényes viszonyait, ezen tilalmánál is számba vette az emberi szív érzelmeit és a mint minden igéje a szív tisztítását és nemesítését célozza, úgy ezen tilalom is a legmagasztosabb erkölcsi elvet fejezi ki.

Megértették ezt vallásbölcseink azon összefüggésből, melyben ezen tilalom az előző mondatokkal áll. Közhivatalt viselő férfiúra vonatkozó utasítást ad a szentírás ott, hol e tilalmat feljegyzi. Aki a nyilvános téren ezrek érdekében működik és csak egy pillanatra is önző gondolatokba merül, ha csak egyszer is megfeledez magas hivatásáról, visszaél a bizalommal, csak egyeseknek kegyét hajhászsa: az ilyenek a nevét nem szabad megörökíteni, az ilyenek állított **מצבה** az, melyet az Örökkévaló Istened gyűlöl. A bírákról szól a szentírás, kik másokra mondanak ítéletet, de önmaguk nem tisztakezűek, a tanítókról kik lelkiismeretességre tanítsanak, de ők maguk lelkiismeretlenek: az ilyeneknek emelt kőszobor olyan, melyet az Örökkévaló Istened gyűlöl.

צדק צדק תירדוף — „a tiszta, a millióktól vallott igazság után kell törekedned” — kiáltja a szentírás a közhivatalt viselő embernek — utána „kell járnod, hogy megtaláld az igazságot **למען תחיה**, akkor biztosítod magadnak az örökéletet, és ha az ilyen életű embernek emelnek emlékkövet, ez azon emlékkő, melyet az Örökkévaló Istened nem gyűlöl.

Ezt az emlékkövet itt, melyet mi körülállunk, ezt a kegyelet, a tisztelet, a szeretet emelte. A szobor, melybe Deutsch Henrik nevét vésték olyan **מצבה**, melyet Isten is szeret, **אלהך** „**אשר אהב ה'**”, mert kedves embere volt ő Istenednek: mikor gyenge nyelve megoldódott és az első szó lebbent el ajkain: ez a szó Istent dicsérő szó volt, mikor a kérlelhetlen halál már Deutsch Henrik torkára tette villogó kését, nem azt mondta neki: Várj még egy kissé! hanem tiszta lelkével együtt e szavak szállottak egekbe: **תומיד ואוריך לאיש**.

Tökéletesség, felvilágosultság illik a jámbor férfiúhoz! A ki az egész életét a folytonos tökéletesedésnek szentelte, mint Deutsch Henrik, ki, mint ő, közhivatalt viselve, a legszigorúabban óvakodott, hogy mocsok ne érje kezét, ki mint tanító egész éltén törekedett, hogy Istenednek ezt a parancsolatát: **צדק צדק תירדוף** egész erejével a szó legtágabb értelmében is teljesítse, ki mint ő, személyválogatás nélkül osztotta az igazságot, az megérdemli, hogy nevét megörökítsék és mindazok, a kik itt ezen sírkő felállításához járultak: Istenednek tetsző dolgot tettek, ez a **מצבה** itt olyan, melyet az Örökkévaló Istened nem gyűlöl.

Szívtágulásban múlt ki — nagy volt a szíve, belefogadta hivatalának egész körét, felekezetét, hazáját, melyhez rajongó szeretettel vonzódott, melynek nyelvére fordította mindazt, a mi a zsidóságnak szent: az imádságokat, a vallás tanításait és a tórát; belefogadta családját és nagyszámu barátjait, és a maga önzetlen jellemére szerette volna alakítani az egész világot: ezt mondja a világnak, az utókornak ez a **מצבה**, melynek feliratát a magas gondolkodású, nemes érzelmű, lángnyelvű szónok dr. Kohn Sámuel főrabbi szerkesztette, az a magas hivatalnok, a ki legjobban tudta méltányolni Deutsch H. működését, ki legjobb barátja volt és maradt; mintha e sírkőre egy egész nagy korszakot akart volna vésetni, úgy nem tudott megválni a szótól, mert nagyon szerette Deutsch Henriket, és mi mindnyájan, a kiket a kegyelet ide hozott, csak megtisztelve érezhetjük magunkat, hogy szeretetünk az ő szeretetével találkozott.

Adjuk át ezen **מצבה**-t, melyet Isten is szeret, adjuk át az utókornak, nekünk, a kik D. H.-t személyesen ismertük, nem kell e sírkőről olvasnunk az ő dicséretét, **ולא תקים כן מצבה** és ne emelj emlékkövet a magad számára! Nem a magunk számára emeltük a követ, az utókornak emeltük, hogy lássák és buzduljanak az utánunk jövők, hogy itt oly férfiú nyugoszsza álmát, a ki egész életén fáradhatlanul törekedett, e törekvése gyümölcsöt hozott és gyümölcsözni fog mindaddig, míg a nemes törekvés erkölcsi elve lesz az emberiségnek és akkor Deutsch Henrik emlékezete mindig áldáshozó marad az írás szavai szerint: **זכר צדיק לברכה** Az igazságos embernek emlékezete áldáshozó. Amen.

STRUMMER JÓZSEF.

Strummer József, a szegedi zsidó hitközség nyugalmazott tanítója, Budapesten, a hóvá gyógyulni ment, életének 81. évében jobb létre szenderült.

A tanítványi hála, a kartársi kegyelet parancsának akarok eleget tenni; a midőn egy érdemekben gazdag, példaadó zsidó kartárs életéről és működéséről akarok megemlékezni. Egy kartársról, ki tevékeny részt vett a jelenlegi átalakult zsidó iskola történetében; ki a régi zsidó tanító vizontagságok idejében működött, ki azonban páratlan, szorgalmas és lelkiismeretes működése által kivívta részére a közbecsülést és elismerést. Azonban nemcsak saját személyének becsülete lebegett szeme előtt; a zsidó tanítóság erkölcsi tekintélyének emelése egyik fő törekvése volt; a miért is az egész ország zsidó tanítóit egyesülésre szólította és közös akarattal vélte óhaját elérni. Elseje volt azoknak, kik az országos zsidó tanító-egyletet alapították és ezen egylet felvirágoztatásán fáradoztak. Úttörő volt azon időben, a midőn a közszellem ébredésének ideje volt, és arról volt szó, hogy a zsidó tanító is valami legyen. Nehéz küzdteljes idő volt az; de a boldogult, ki tanítói hivatásának magaslatán állott, hivatásának önértetétől áthatva bátran nézett a küzdelem elé és öntudatos férfias fellépése által sikerült is neki a zsidó közönységben a tanítói állás és személyt illetőleg új irányt teremteni.

Mint szakember is díszére vált a magyar zsidó tanítóságnak, és szegedi 30 éves működése alatt Pillitz Dániel, Lőw Lipót, Singer Vilmos, Nagyságos Kreminger Antal, szegedi prépost, dr. Tóth K. János népiskolai felügyelő és Menyhért Ágoston; tanítóképzői tanároktól elismerő bizonyítvánnyal lett kitüntetve.

Életrajzi adatait a következőkben adjuk: Strummer József szül. Lembergben, 1811. jan. 22-én gymnasiumot végzett ugyanott 1820—28; philosophiai és paedagogiai kurzust ugyanott 1829—30-ban; 1830—31-ben Bécsben orvosnövendék volt, azonban megbetegedvén, Pestre ment. Tanító volt Izsákon 1831—34; Kecskeméten 1834—44; Szegeden 1844—75. Végleges kinevezését 1855. január 28-án a helytartótanáctól nyerte. 1867-ben az orsz. izraelita, 1870-ben az alföldi tanítóegylet választmányi tagja s az 1868-ban Szegeden tartott orsz. tanítóegyleti közgyűlés előkészítő bizottságának elnöke.

A szegedi zsidó hitközség tagjainak, kik legnagyobbbrészt tanítványai a boldogultnak, nem lehetett alkalmuk végtisztessége alkalmával a kegyelet adóját leróni; miután a boldogult Budapesten halt meg, — hanem temetésén a hitközség és az iskola Klein Salamon tanító által volt képviselve. Az utolsó 15 évét nyugdíjban töltötte el, a mit a szegedi zsidó hitközség pénztárából huzott, és a melyből tisztességesen élhetett és ment volt azon megélhetési gondoktól, a melynek oly számtalan tanító minden nyugdíjtörvény daczára is van kitéve. Büszkeséggel nézhetett munkájának eredményére, mert sokan vannak, kik hazánkban, mint kiváló férfiak szerepelnek és a boldogultat tisztelheték, mint tanítójukat.

Elnémult az ajak, mely a hit, ember- és hazaszeretet malasztjait hirdetté; végsőt dobbant a szív, mely melegével a haza és felekezetnek nevelt és a test visszatér a porhoz, melyből véteték és a lélek visszatér az Istenhez, hogy élvezze a földi munka hú teljesítéseért a megérdemelt jutalmat.

Aldás emlékére. Nyugodjék békében.

Szeged, 1891. szeptember 28.

Deutsch Samu, tanító.

I R O D A L O M.

A magyar-héber irodalmat ismét gazdagította egy becses munkával Schön József, fővárosi tanító s egyesületünk érdemdús ellenőre, kinek szakavatott tollából már több ily értékes mű eredt Schön József úr a Machzort magyar nyelvre fordította, és e nagyszabású műre fordított szorgalmát és fáradozását oly siker koronázza, hogy munkája a legjobb machzor-fordításokkal méltán versenyezhet. Szerző különös érdeme abban áll, hogy a szöveg szószerinti fordítása mellett, az egyes imák külső költői alakját is lehetőleg megtartotta. Kitűnően sikerült neki ősrégi imáink szellemét a fordításában használt zamatos magyarsággal összeegyeztetni. miáltal munkájának értéke annak szemében nagyban emelkedik, aki lithurgiánk ünnepi részeinek nehéz, sok helytt alig érthető nyelvezetében jártas. A gyönyörű díszkötésű és kifogástalan kiállítású 9 kötetben megjelent munka csak 3 forintba kerül s így mindenki, a ki iránta érdeklődik, könnyen megszerezheti. Kapható Burián M., váczi-körúti könyvkereskedésében. A művet minden kartársnak becses figyelmébe ajánljuk. *H. G.*

Nagy József: A tótok otthonáról Árva megyében. Turdosin 1891. Tárgyát tekintve e könyv részletes ismertetése kívül esik folyóiratunk keretén, de azért mégis örömmel veszünk tudomást a néptanítók ilyenmű irodalmi munkálkodásáról, mely végső elemzésben csak úgy szolgálja az iskola, tanítás és nevelés ügyét, mint a szorosan vett paedagógiai és didaktikai irodalom. Különösen örvendetes benne, ha zsidó tanítóink Nagy József példáját követnék, s hazánk azon vidékét, melyen működnek, tanulmányuk tárgyává tennék; sokszor meg fog történni, hogy hazánk föld- és néprajzi ismeretét nem egy fontos adalékkal gazdagítani fogják, de mindig meg lesz fáradságuk jutalma abban, hogy tanulmányukból merített ismereteket az iskolában taníthatják, hogy növendékeiket azon természetes életviszonyoknak nevelhetik, melyek közt születtek és a legtöbb esetben élni és dolgozni fognak; e pozitív előnyökön kívül megemlíthetjük még, hogy az ily tanulmányok a tanító kedélyére és fel fogására is hathatnak; megszereti a vidéket és a népet, ezekkel összenő, működésének tere kisebb hazája lesz, s nem tekinti állását csak állomásnak, honnan folyvást tova kívánkozik képzelt bajok miatt, képzelt kedvezmények és kényelmességek után. Nagy József művét a szakkritika bizonyára érdem szerint méltatni fogja és buzdítani szép munkája folytatására, mi e helyen csak az egészséges irányért dicsérhetjük, mely igaz becsületére válik, s melynek egyik jutalma az is lesz, hogy zsidó kartársai között buzgó utánczókra foglalni. *B.*

EGYLETI ÉLET.

Jegyzőkönyv.

Fölvétetett az „Orsz. magy. izr. tanító-egyesület közp. választmányának az 1891. évi október hó 15-én tartott üléséről.

Elnök: **Ózer Zsigmond.**

Jegyző: **Morgenstern Jakab.**

Jelen voltak: Adler Simon, Csukási Fülöp, Győri Adolf, Léderer Ábrahám, Mandl Bernát, dr. Málnai Mihály, Reif Jakab, Schichtancz Ármin, Schön József, Tenczer Pál, Tolnai J. Béla, Weber Soma és későbbben Csajági Béla.

T á r g y:

1. Felolvastatik a pesti izr. hitközség előljáróságának átirata, mely az egyesületi elnökséget arról értesíti, hogy a hitközség a zsidó tanítói árvaalap javára ötszáz forintot szavazott meg évi száz forintos részletekben való folyóvá tétele mellett.

A választmány a hitközség e nagylelkű elhatározását, valamint a rokonszenves átiratot örvendetes és hálás tudomásul vette és utasította

az elnökséget, hogy fejezze ki a magyar zsidó tanítószó névében az egyesület hálás érzelmeit.

Szintúgy örvendetes tudomásul szolgál az elnök többi bejelentése is, mely a gyűjtésre vonatkozik.

Jegyzőkönyvi köszönet szavaztatik úgy a gyűjtőknek, mint az adakozóknak, kiknek nevei az egyesület közlönyében közölve vannak, különösen azon tantestületeknek, kik sajátjukból tetemes összegekkel 50—100 frttal gyarapították a gyűjtött összegeket, nevezetesen a körmendi, győri, galgóczi, pápai, pozsonyi és b.-gyarmati tantestületnek.

2. Elnök jelenti, hogy Csajági Bélától levél érkezett, melyben az az egyesületben eddig viselt alelnöki tisztségről lemond.

A választmány elnök indítványára Csajági lemondását el nem fogadja, és Tolnai indítványára egy Tolnai, Győri és Adler vál. tagokból álló küldöttséget meneszt Csajágihoz, hogy kérjék meg, miszerint vonja vissza lemondását és jelenjen meg még a mai tanácskozásra.

Rövid idő múlva a küldöttség visszaérkezett Csajágival, a ki a választmány kívánatának engedve lemondását visszavonta és azt ígérte, hogy buzgóan akar továbbra is az egyesület körül munkálkodni, mely kijelentését a választmány tetszéssel fogadta.

3. Elnök jelenti, hogy a jubilaumi pályakérdésre kitűzött határidő lejártáig, szeptember 5-ig, csak egy pályamunka érkezett be.

Határozat: Kiadatik a paedagogiai bizottságnak megbírási véget.

4. Elnök jelentést tesz néhai Deutsch Henrik sírján emelt emlékkő felállításának alkalmából tartott gyászünnepeletről, mely a megdicsőülthöz méltó lefolyású volt és a melyen igen számos és előkelő közönség volt jelen. A sírkő gondozására nézve az elnök azt hiszi, hogy a helybeli Chevra Kadischa ez irányban megkérendő, hogy teljesítené a megdicsőültnek felekezeti tanügye körül kifejtett irodalmi és kiváló tanítói működése elismeréséül a magyar zsidó tanítószó ebbeli óhaját.

A választmány az elnök indítványa értelmében határoz és utasítja az elnökséget, miszerint köszönje meg a Chevra-Kadischa előjáróságának ez ügyben már eddig is gyakorolt kegyeleti nagylelkűségét és kérje meg, kegyeskedjék a sírkő gondozását magára vállalni.

5. A választmány titkos szavazás útján Csukási Fülöp vál. tagot bizza meg az ellenőri tisztséggel, mely lemondás folytán üresedésbe jött.

Tizenöt jelenvolt tag közül 8-an szavaztak Csukásira, 2-en Győri-re és 5-en nem szavaztak.

6. Az ellenőr-választás megejtése után Győri Adolf, ki a választási eljárás ellen alaki kifogást tett, kijelenti, hogy a választmányi tag tisztségéről lemond, mely lemondása csak ismételt kérésére tudomásul vétetett.

7. A választmány a beterjesztett kérvények és az azokhoz mellékelt orvosi bizonyítványok alapján a következő segélyeket engedélyezi: W. I., Kf-Sz.-M. működő tanító részére 24 forint, H. I., V.-Sz. működő tanító részére 24 frt, M. I., U. működő tanító részére 24 frt és özv. N. S.-né részére 10 frt.

8. A választmány elrendeli, hogy Lévai Izor, ki jelenleg a fővárosban működik, eddig pedig mint vidéki választmányi tag volt, a központi választmány ülésre meghívandó.

9. Dallos Mór, Csukási helyébe a rendes tagok sorába előléptetik és így ő is a tanácskozásokra rendszeresen meghívandó.

10. Dr. Munkácsi Bernát, a pesti izr. hitközség tanfelügyelője, a ki évi 5 frtnyi tagsági díjjal kívánja az egyesületet pártolni, hálás köszönetnyilvánítás mellett a pártoló tagok sorába vétetik fel, szintúgy mindazok, a kik az Értesítőben hivatalosan bejelentettek.

11. Mint rendes tagok vétetnek fel szabályszerűen: Löwenbein Adolf tanító, Abauj-Szine; Sproncz Adolf, Pereszléniben; Schorr Ármín, Pápán; Horn Lipót, Bárth; Blau Mór, Nagy-Magyar; Hertzka Henrik, D.-Mocs; Tauszk Ede, Lugos; Klein Adolf, Bács-Petrovoszelló; Deutsch Dávid, Lakompach; Brody Ármín, Pomáz; Luchs Ármín, Varranó.

Feltételesen, ha t. i. egészségüket orvosi bizonyítvánnyal igazolni fogják még a következő tanítók vétetnek fel az egyesület kötelékébe mint rendes tagok: Krausz Ármín, N.-Atád; Rauch Lipót, Curgó; Fleischmann Adolf, Döbrököz; Österreicher Adolf, Szigetvár; Schlesinger Béla, Gige; Roder Jakab, Csantavér; Blauhorn Márk, Ó-Kanizsa.

Kellner Eülöp szilas-balhási tanító azon feltétellel vehető fel újra az egyesület kötelékébe, ha egészségét hiteles orvosi bizonyítvánnyal igazolni és az alapszabályok értelmében a mulasztott tagdíjakat pótolni fogja.

Ezek után a tanácskozásnak vége lön.

Kmf.

Jegyzette: *Morgenstern Jakab.*

Ózer Zsigmond, elnök.

Hitelesítik:

Mandl Bernát, Adler Simon.

Kimutatás az október havi gyűjtés eredményéről.

	Alapító tagságdíj frt	Pártoló tagdíj évenként fét	Adakozás az árva- alpra frt
Lusztig Emma, Budapest gyűjtése ...	—.—	—.—	2.—
Báró Popper Ármín, Bécs	100.—	—.—	—.—
Blumschein Lipót, Esztergom, gyűjtése: (Zwillinger Hermán 3 frt, Sternfeld Rézső 2 frt; Schwartz Adolf 2 frt, Vajda Géza 1 frt.)	—.—	—.—	8.—
Grünberger Izsák, B.-Topolya, gyűjtése ...	—.—	—.—	4.10
Izr. hitk. N.-Beckerek	*50.—	—.—	—.—
Pesti és Dobo szintársulata által Pápán rendezett színi- előadás tiszta jövedelme	—.—	—.—	15.30
Chewra Kadischa Budán	—.—	—.—	10.—
Izr. nőegylet, Nádudvar	—.—	5.—	—.—
A pesti izr. hitk. által felajánlott 500 frtos alapítvány első részlete	—.—	—.—	100.—
Neumann Ármín, Arad, gyűjtése	—.—	—.—	4.—
Kohn Miksa, N.-Bajom, gyűjtése	—.—	—.—	5.60
Összesen ...	150.—	5.—	149.—

É s z r e v é t e l e k :

1. Nuszbaum József által Pápán beküldött s a mult számban kimutatott 37 frt 50 kr. utólagos bejelentés folytán következőleg igazítandó helyre: A fentebbi összegből 20 frt mint a pápai izr. tanítótestület 100 frtos alapítványának első részlete, 15 frt 50 kr. mint bárczagyűjtés és 2 frt mint Schor Ármínnek tagdíja veendő.

2. Wodianer F. és fiai Budapest 200 frtos alapítványáról, mely *-gal jelöltetett 50 frtot beküldvén, a fennmaradt összeg most már csak 150 frt.

3. Altman Jakab, Holics, júniusban 5 frtot küldött az árvaalpra, mely összeg tévedésből csak most nyugtáztatik.

4. Dr. Farkas Emil Budapest, június havában adományozott 5 frlja tévedésből nem nyugtáztatott, a mi ezennel helyreigazítatik.

*) A csillaggal jelölt összegek még nem folytak be a pénztárba.

5. Egy 100 frt névértékű magy. papíráradék után beváltott szelvény értéke 2 frt 50 kr. az árvaalap javára könyveltetett.

6. A gyűjtés eddigi eredménye: Alapító-tagoktól 1450 frt Uj pártoló-tagoktól 413 frt. Adományok az árvaalapra 5053 frt 11kr. Összesen 6916 frt 11 kr.

1891-ik évi október hóban tagdíjat fizettek:

Pártoló tagok:				frt
	frt	Kohn Miksa, N.-Bajom		4
Izr. hitközség, Eger	5	Krausz Miksa, Gy.-Sz.-Márton		2
Izr. hitközség, Nyitra	5	Löwenstein Adolf, Abauj-Szina		1
		Neufeld Ignác, Ibrány		2
Rendes tagok:		Popper Lajos, Rohrbach		1
Borsodi Miksa, Ürmény	4	Spitzer Mór, Zalabér		3
Buxbaum Henrik, Pozsony	2	Steiner Dávid, Baboosa		2
Frankl Miksa, Farkasd	2	Stern Adolf, Mohol		2
Graf Adolf Érsekújvár	2	Vogl Ignác, Sz.-Fehérvár		4
Herzfeld Jakab, Tata	4	Wittenberg Vilmos, Tata		4
Hoffmann Mór, N.-Kanizsa	4			
Kaiser József, Zimony	2			
			Összesen	55

Budapest, 1891. október 30-án

Tolnai J. Béla, egyes. pénztáros.

VEGYESEK.

Figyelmeztetjük egyesületünk tisztelt tagjait, hogy alapszabályaink értelmében mindazok, kik az 1891. év alatt tagsági díjakat nem fizettek, illetőleg f. évi december 31-én egy évi tagsági díjjal hátralékban maradtak, tagoknak többé nem tekintetnek és közlönyünk jövő évi januári száma már meg nem küldetnek nekik. A tagsági díjakat kérjük az egyesületi pénztáros urhoz (VII., Óvoda-utca 5. sz.) küldeni.

Munk Albert, iskolaigazgató Trencsénben, egyesületünknek választmányi tagja leányát, Teréz kisasszonyt, f. évi november hó 1-én férjhez adja Deutsch M. Henrik urhoz Trencsénben. — Kircz József ur, nyugalmazott képezdei tanár Budapesten, egyesületünk rendes tagja, f. évi november 3-án leányát, Sarolta kisasszonyt férjhez adja Tausinger Zsigmond urhoz. Az esketési ünnepély az említett napon délutáni 3 órakor fog végbemenni Budapesten a dohány-utcai templomban. — Fogadják úgy az örömszülők, mint a fiatal házaspárok a legbensőbb szerencsekívánatainkat.

Illetékes helyről azt az értesítést vettük, hogy abban az érdeemben, hogy L.-Szt.-Miklóson tankönyveink ismét használatnak, az ottani tantestületnek nagy része van. Soha sem kételkedtünk benne.

Vízgyógyintézet. Renner Adolf fővárosi orvostudor úr, a Valeró-utczában 24-ik szám alatt lévő vízgyógyintézet tulajdonosa, több kartársunk kérése folytán, de különösen a tanítói kar iránti tisztelete jeléül, minden tanítót, ki intézetét igénybe venni kívánja, félárú jegy mellett gyógykezel, a mit hálás köszönetünk nyilvánítása mellett ezennel köztudomásra hozunk.

Az Auto-da-fék című könyvért fizettek október hóban: Vogel Ignác, Székesfehérvár, 4 frt 15 kr., Lakner Mór, Eger, 60 kr., Sirisaka Andor, író, Pécs, 60 kr., összesen 5 frt 35 kr. — Nagyon kérem az illető t. kartárs urakat, hogy a hátralékokat megküldeni méltóztassanak. Pécs, 1891. október hó 26. Kitűnő tisztelettel: *Klingenberg J.*

A magyarországi tanítók országos bizottsága a múlt héten igazgatósági ülést tartott, a tagok élénk részvétele mellett. Az ülésen Lakits Vendel elnökölt, a ki néhány folyó ügy bejelentése után előadta, hogy az ülés főtár-

gyát, a tanítói nyugdíjtörvény revíziójára vonatkozó s az augusztus hó 20-iki országgyűlés intenczióihoz képest szerkesztendő emlékirat végleges megállapítása képezi, mivel a közoktatásügyi miniszternek legutóbb szerkesztett nyugdíjtörvény revíziója sok tekintetben nem elégíti ki az ország tanítóságának jogos igényeit s az reájok nézve több tekintetben sérelmes rendelkezéseket tartalmaz. Szabó B. László fővárosi tanító, a memorandum szerkesztője, fölolvastván az e tárgyban készített terjedelmes munkáját, kijelenti, hogy abban különösen a IV-dik egyetemes tanítógyűlés ez irányban hozott határozataira, valamint a hazai tanítóegyesületek beérkezett véleményére vetett ügyet. A bemutatott memorandum hosszabb vitát idézett elő, a melyben a tagok nagy része hozzászólt a dologhoz, s végül elhatározták, hogy az emlékiratot kiadják az elnökségnek s ez a szükségesnek látszó módosításokat megteszi rajta, azután pedig haladéktalanul fölterjesztik a képviselőházhoz, valamint a közoktatásügyi miniszterhez. Napirendre került volna még a tanítókat képesítő országos bizottságok szervezése tárgyában szerkesztendő memorandum megvitatása is, azonban ezt, az idő előrehaladottsága miatt a november 2-ikán tartandó ülésre halasztották.

A délmagyarországi tanító-egylet nagy-becskerek-i fiókegylete okt. hó 15-én tartotta őszi rendes közgyűlését. Előadásokat tartottak: Dold István „Két mozzanat a tízes számrendszerből“ című tételből és Schidek Ágost „Az iskolai kirándulásokról“. Az egylet területéről eltávozott Novoszel János helyébe fiókegyleti alelnökké Hazlinger Lajos törökbecsei, igazgató-tanító választott. A gyűlés elfogadta Glocker Lajos indítványát, mely szerint a fiókegylet 1892. évi márczius hó 28-án, Comenius születésének háromszázadik évfordulóján Comenius-ünnepelt rendezzen. Kivánatos volna, hogy valamennyi hazai tanító-egylet a nagy-becskerekiek példáját kövesse, mert az ügyesen rendezett pedagógiai ünnepélyek a tanítói közszellem ápolására nem csekély befolyással bírnak. (Egyetértés)

SZERKESZTŐI POSTA.

T. Azok a könyvek irányzatuknál fogva más szempont alá esnek. A mi a hirdetést illeti, az egy évre el van fogadva és kifizetve. — **N. V. T.** Legjobb, ha sérelmeivel a tanfelügyelőhöz fordul. — **K. M.** és **F. L.** Nem közölhető.

KOHN ARNOLD SIRKŐ RAKTÁRA

V., váczi körút 14. sz. (az Andrássy-úttal szemben)

ajánlkozik mindennemű **siremlékek** elkészítésére. — A cégnek 16 évi fennállása alatt szerzett jó hirneve kezeskedik arról, hogy a t. cz. megrendelő közönségnek ugy kivitelre, valamint jutányos árra nézve meg bir felelni.

Az üzlet szombaton és ünnepnapokon zárva van.

A Franklin-Társulat kiadásában

Budapesten megjelent:

Hochmuth Abraham. Gotteserkenntnis und Gottesverehrung als Lehr- und Handbuch zum Religionsunterricht 1 fl. 20kr.

— **Isten-ismeret és Isten-tisztelet.** A biblia és későbbi iratokon alapuló tan- és kézikönyv a vallás oktatására. II-dik olesó kiadás..... 60 kr.

— **Mózes hit- és erkölostan** az elemi és felső népiskolák számára. Kivonat az „Istenismeret és istentisztelet“ című vallástani könyvéből, utmutatása és felügyelete mellett készítette Szép Lipót. Kötve ..... 30 kr.

Kapl Gyula. Dalkönyvecske a népiskola alsó osztályai számára. Második kiadás Füzve ..... 20 kr.

Kapl Gyula. Összhangzattani gyakorlókönyv. Zeneiskolák és tanítóképző intézetek számára.
I. Füzet. Füzve ..... 30 kr.
II. Füzet. Füzve ..... 40 kr.

Klingenberg Jakob. Magyar nyelv- és Irálytan. Helyesírási és irodalmi függelékkel. A népiskola V. és VI., valamint a polgári iskola I. és II. osztálya számára. Negyedik kiadás. Kötve 50 kr.

— **Gyakorlati német nyelvtan** kezdők számára.
I. rész: 4 kiad. Kemény kötésben 25 kr.
II. „ 2. kiad. Kemény kötésben 50 kr.

Löw Lipót Bibliai történet. Zsidó tanulók számára. Magyarra áttette Löw Tóbiás. Hetedik kiadás. Kötve..... 50 kr.

Lutter Nándor. Számtani példatár a népisk. szám. 5. átdolgozott kiadás.
Az I. osztály számára ..... 20 kr.
A II. „ „ ..... 20 kr.
A III. „ „ ..... 15 kr.
A IV. „ „ ..... 15 kr.
Az V. „ „ ..... 10 kr.
A VI. „ „ ..... 25 kr.

Szente József. Számtani szemelvények. — Ismétlő iskolások számára. Kötve 50 kr.

Valló Vilmos. Népiskolai olvasmányok a gazdasági chemia köréből. Füzve 60 kr.

Madzsar János. Magyar nyelvkönyv a német tannyelvű népiskolák számára.
I. köt.: A II. oszt. számára. 2. kiadás. Kötve ..... 30 kr.
II. kötet: A III-dik osztály számára. Kötve ..... 40 kr.
III. kötet: A IV-dik osztály számára. Kötve ..... 30 kr.
IV. kötet: Az V. és VI. osztály számára. Kötve ..... 35 kr.

Magyar olvasókönyv német tannyelvű népiskolák számára. Szerzők Bakó S. Frühwirth K., Gruber J. és Posch L. E'ső rész: Az irva-olvasatató tanmód elvei szerint dolgozva. I. és II. tanfolyam Ötödik kiadás. Kötve ..... 30 kr.
Második rész, III. évfolyam, Harmadik kiadás. Kötve ..... 30 kr.
Harmadik rész, IV évfolyam. Második kiadás. Kötve ..... 40 kr.
Negyedik rész, V. és VI. évf. .... 50 kr.

Ziltz Mór. Hittan az izraelita népiskolák alsóbb osztályai számára. Kilencedik javított kiadás. Kemény köt. 30 kr.

— **Hittan.** Az izr. népisk. felső osztályai számára. — 4-dik kiadás. Kötve 40 kr.

Bánhegyi Stefan. Ungarischer Kinderfreund. Ein Lern- und Lesebuch für die mittleren und höheren Klassen deutscher Volksschulen in Ungarn. — Vierte Aufl. Cart. .... 60 kr.

Fibel für den Schreib-Leseunterricht von Ludwig Posch, Karl Frühwirth und Wilhelm Kund. Cart. .... 25 kr.

Deutsches Lesebuch für Volksschulen von Joh. Polster, Karl Frühwirth, Ludwig Posch. I. Th. 2. Schuljahr Cart. 35 kr.
II. Theil. Drittes Schuljahr, cart. 55 kr.
III Theil. Viertes Schuljahr, cart 60 kr.
IV. Theil. Fünftes und Sechstes Schuljahr cart. .... 70 kr.

Klingenberg J. Deutsches Sprachbuch. Ein Leitfadens zur Behandlung des einfachen Satzes, mit einer Beigabe von Orthographie und Stilübungen. I. Theil. Für die dritte Volksschulklasse. Dritte verbesserte Auflage ..... 30 kr.
II. Theil Für die oberen Volksschulklassen (4. 5.) .... 40 kr.

Lutter Ferdinand Dr. Sbirka pochtovednych prikladov pre národnie skoly, Tretie, dla sustavy metrickej prepracované vydanie. Preložil Frantisek Lacko.
Svázok I. .... 20 kr.
„ II. .... 10 kr.
„ III. .... 10 kr.
„ IV. .... 15 kr.
„ V. .... 25 kr.

Ziltz Moritz. Glaubenslehre für die unteren Klassen der isr. Volksschulen. Vierte verbesserte Auflage. Geh. .... 25 kr.

— **Glaubenslehre** für die höheren Klassen der isr. Volksschulen. Dritte vermehrte und verbesserte Aufl. Geh. .... 35 kr.

— **Hebräische Sprachlehre** für isr. Volksschulen in zwei Cursen. — Zweite Auflage. Geh ..... 40 kr.

A Franklin-Társulat kiadásában

Budapesten megjelent:

Magyar olvasó- és nyelvképző könyv népisk. számára. Szerkesztette Szirmai J.
Az I. iskolaév. **Magyar „A. B. C.” és olvasókönyv.** Az elemi népisk. első oszt. számára. Kötve ..... 20 kr.
A II. iskolaév. **A lakóhely.** Magy. olvasókönyv a népiskolák II. oszt. számára. Kötve ..... 30 kr.
A III. iskolaév. **A szülőföld** Magy. olvasókönyv a népiskolák III. oszt. számára. Kötve..... 30 kr.
A IV. iskolaév ..... 50 „
Az V. és VI. iskolaév ..... 60 „
Deutsches Lesebuch für die Volks- und Wiederholungsschulen Ungarns. Von Jos.

Szirmai, Leop. Klein, Ad. Mayer.
Das I. Schuljahr. „Fibel“, III. Auflage gebunden ..... 25 kr.
Das II. Schuljahr III. Auflage geb. 30 kr.
Das III. Schuljahr II. Auflage geb. 40 „
Das IV. Schuljahr II. Auflage geb. 50 „
Das V. Schuljahr ..... 60 „
Das VI. Schuljahr ... . 70 „
A zsidó népiskolák számára szerkesztett kiadásból megjelentek:
A második iskolaév ..... kötve 30 kr.
A harmadik iskolaév ..... „ 30 „
Das zweite Schuljahr ..... geb. 30 „
Das dritte Schuljahr ..... „ 40 „
Das vierte Schuljahr ..... 50 „

Szirmai József. Fali olvasótáblák. 11 tábla 1 frt.

Szirmai József. Német nyelvképzőiskola gyakorlati példákban. Olvasás, nyelvtan és fogalmazás egyközpontú körökben
I. rész 2. kiadás kötve ..... 20 kr.
II. rész kötve ..... 20 „
III. rész kötve ... . 30 „

— **A túlterhelés és a Herbart-Zelleristák.**
Füzve ..... 20 kr.

Ballagi Károly és Nagy László. Magyarország története. Kapcsolatban az általános történelem legfőbb vonásaival. Népiskolák számára. Huszonötödik kiadás. Kötve ..... 30 kr.

— **Földrajz népiskolák számára.**
I. évf. vagy a népiskola 4. oszt. tananyaga. 6. kiadás. Kötve. .... 20 kr.
II. évf. vagy a népiskola 5. oszt. tananyaga. Negyedik kiadás. Kötve 30 kr.
III. évf. vagy a népiskola 6. oszt. tananyaga. 3. kiadás. kötve ..... 25 kr.

Bánhegyi és Emeriozy Népiskolai tankönyv olvasmányokkal a magyarhoni népiskolák mindennapi és ismétlő iskolai számára. X. kiadás kötve 60 kr.
Tartalom: I. Embertan, II. Földleírás. III. Történelem (alkotmánytannal), IV. Természetrájtan, ásvány-, növény- és állattan, V. Természetan.

Bonyhai B. Irányadó az iskolában és az életben. Erkölcsi tanulságos könyvecske. A négy kiadást ért Népiskolai jutalomkönyv című munkája nyomán, a kor igényhez alkalmazva. Füzve 30 kr

Csukási Fülöp és Schön József Zsidó hittan a szentírás elbeszélései kapcsán az őshéber eredeti szöveg alapján a legjelesebb értelmezők és fordítások egybevetésével. Első könyv: A népiskola felső osztályai, illetve a polgári és középiskolák alsó osztály számára,

II-ik bővített és javított kiadás. Füzve 80 kr. Második könyv: a polg. és középiskolák III. és IV. osztályai számára. Füzve 50 kr. Harmadik könyv: A polg. és középisk. IV. oszt. számára. Füzve 20 kr.

Csukási F. és Schön J. Kis biblia a zsidó ifj. számára. Az őshéber eredeti szöveg nyomán. Két részben. I. rész kötve 40 kr. II. rész kötve 60 kr., egy vászonkötetbe kötve 1 frt 20 kr.

— **A zsidók története,** különös tekintettel a magyar zsidók történetére. Füzve 1 frt 20 kr.

Erdődi János. Földrajzi vezérfonal iskolai és magánhasználatra. 5. átdolgozott kiadás, tizenöt térképpel. Füzve 50 kr.

Erdődi János. Földrajz a népiskolák felsőbb osztályi számára. Függetlenül: Történelmi képek. 5. átdolgozott kiadás. Füzve ..... 25 kr.

Führer Ignác és Schön József. Módszeres nyelvtani példatár. Számos feladvánnyal. A népiskolák II. osztálya számára mondattani alapon. Kötve 20 kr., III. osztály számára kötve 25 kr., kötve IV. osztály számára ... 25 kr.

Gyürki Antal. Magyar polgári jogok és kötelességek rövid ismertetése. Kérdések és feleletekben. Hoffmann Mór által átdolgozott 4. kiadás. Kötve .... 25 kr.

Róth Samu. A természetrajz elemel. Felsőbb népiskolák számára ..... 80 kr.

Udvarhelyi Gyula. Magyar nyelvtan felső népiskolák I. oszt. szám. Kötve 50 kr. II. osztálya számára. Kötve... 40 kr

SINGER és WOLFNER könyvkereskedése,

az orsz. izr. tanítóegyesület kiadója

BUDAPEST, Andrásy-ut 10. szám.

Elemi iskolai könyvek jegyzéke osztályok szerint csoportosítva

I. osztály.

Müller Adolf, Magyar ABC és olvasókönyv (az izr. tan.-egy. kiadványa)	20 kr.
Müller Adolf, Héber ABC és olvasókönyv bekötve	20 "
Herzog Emil, Német ABC és olvasókönyv (az izr. tan.-egy. kiadványa)	20 "

II. osztály.

Radó, Magyar olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	32 kr.
Hoffmann, magyar nyelvtan bekötve (" ")	15 "
Mendl, Német olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	32 "
" Deutsches Sprachbuch II. (Az izr. tan. egyes. kiadv.)	20 "
Hoffmann, német nyelvt. gyakorlókönyv (magy. ajku isk. számára ...)	40 "
Mózes I. könyve, magyar fordítással bekötve (az izr. tan.-egy. kiadványa)	40 "
Imakönyv, (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	40 "
Schwarz Mór, számtani gyakorlókönyv II. oszt. számára bekötve	20 "
Hóos, Dalkönyvecske 1. füzet	15 "
Major Gy., Énekkönyv zsidó iskolák számára 1. füzet	20 "

III. osztály.

Radó, Magyar olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	36 kr.
Hoffmann M., Magyar nyelvtan bekötve. Sajtó alatt	....
Hoffmann, német nyelv. gyakorlókönyv bekötve (magy. ajku isk. számára)	40 "
Mendl, Német olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	36 "
" Deutsches Sprachbuch III. Sajtó alatt (")	....
Mózes II. könyve, magyar fordítással bekötve	40 "
Imakönyv, (az izr. tanító egyesület kiadványa)	40 "
Lakits—Neiger—Kiss Áron, földrajz bekötve	30 "
Mayer—Marki, Történelem bekötve	30 "
Schwarz, számtani gyakorlókönyv bekötve	24 "
Gönczy—Kugotovicz, (az illető) megye térképe	30 "
Hátsek, Magyarország kézitérképe (Singer és Wolfner kiadása)	20 "
Hátsek, Pestmegye és Budapest és környékének térképe	30 "
Hóos, Dalkönyvecske 1. füzet	15 "
Major Gy., Énekkönyv zsidó iskolák számára 1. füzet	20 "

IV. osztály.

Radó, Magyar olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	65 kr.
Komáromy, magyar nyelvtan bekötve	20 "
Mendl, Német olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	65 "
Hoffmann, német nyelv. gyakorlókönyv bekötve	40 "
Mózes III. és IV. könyve, (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	80 "
Imakönyv, (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	40 "
Lakits—Neiger—Kiss Áron, földrajz bekötve	30 "
Mayer—Márki, Történelem bekötve	30 "
Schwarz, számtani gyakorlókönyv bekötve	24 "
Orbók, Egészségtan bekötve	20 "
Hátsek, Magyarország isk. kézitérképe (Singer és Wolfner kiadása)	20 "
Hátsek, az osztr.-magy. mon. isk. kézitérképe (Singer és Wolfner kiadása)	20 "
Hóos, Dalkönyvecske 2. füzet	15 "
Major Gy., Énekkönyv zsidó iskolák számára 2. füzet	20 "

V. és VI. osztály.

Radó, Magy. olv. (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	65 kr.	Füredi, Világtörténet	40 "
Mendl, deutsches Lesebuch bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	65 kr.	Schwarz, számt. gyak.-k. bek.	36 "
Hoffmann, német nyelvt. gyakorlókönyv bekötve	40 kr.	Ertl H., Természetr. kötve	32 "
Mózes öt könyve, bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadv.)	40 kr. 2 frt	Irmey-Baló, Alkotmányt. kötve	20 "
Imakönyv, (az izr. tan.-egy. kiadványa) bekötve	40 kr.	Pollák K., Elemi mértan	24 "
Lakits—Neiger—Kiss Áron, Földrajz bekötve	40 kr.	Hoos, Dalkönyvecske 2. füzet	15 "
Mayer—Márki, Történ. bek.	30 "	Major Gy., Énekeskönyv zsidó iskolák számára. 2. füzet	20 kr.
		Orbók, Egészségtan bekötve	20 "
		Hátsek, Magyarország térképe	20 "
		Hátsek, az osztr.-magy. mon. isk. kézi-térk. (Singer és Wolfner kiad.)	20 kr.

Bevezetés czéjából mutatványpéldányt megkeresésre szívesen küldünk.

Könyvkereskedésünkben kapható minden bárhol és bárki által hirdetett iskolai és tankönyv.